

OMKDK SAJTÓTÁJÉKOZTATÓ

Tartotta

dr. Osztrovski György, az OMFB elnökhelyettese

A szakirodalmat és a szakirodalom eredményeit hosszú időn keresztül csak a tudósok vették igénybe. Ám a tudósok száma egyre nőtt, s jelenleg - amint ezt az UNESCO jelentése megállapítja - "minden idők tudományos kutatóinak nem kevesebb mint 90 %-a napjainkban él és dolgozik, vagyis a tudomány babiloniai és görög kezdetétől egészen PAVLOV, PLANCK, EINSTEIN eltávozott nemzedékéig összesen csak kilenced annyi ember foglalkozott tudományos kutatással, mint amennyi jelenleg ténykedik ezen a téren."

A dokumentáció általános elterjedését az a felismerés mozdította elő szerte a világon, hogy a magános kutató képtelen megbirkózni a szakirodalmi áradat figyelemmel kísérésével. A ma szakembere - legyen az a műszaki tudományok, a mezőgazdasági vagy közgazdasági tudományok, a statisztikai vagy akár az orvostudományok kutatója, vagy műszaki fejlesztő mérnök - a régi "böngészési" módszerrel már képtelen tájékozódni.

A philadelphiai Franklin Intézet 1960-ban a világ egy évi nyomtatott anyagát 1 051 200 000 oldalra becsülte. /Ez percenként több mint 2800 oldalt jelent, nappalt és éjszakát is számítva./

A szakirodalmi áradatra pontos számok sehol a világon nem állnak rendelkezésre, de egyedül a műszaki és természettudományos folyóiratok számát 15 - 20 000-re becsülik, s ezekben évente több mint 3 millió szaktanulmány lát napvilágot. A műszaki tudományok teljes irodalmát évi 60-90 millió oldalra becsülik /ez évente 100 - 150 000 egyenként 600 oldalas könyvnek felelne meg, ami mintegy 4 km-es könyvsort képezne/, s ezen belül egyedül a fontosabb kémiai cikkek száma 132 000 körül lehet. Ezek a szakcikkek közel 100 ország több mint 50 nyelvén kerülnek közlésre. /Ma több közlemény jelenik meg oroszul, mint németül, több japánul, mint franciául, több kínaiul, mint olaszul/. Egy vegyész szakember például, ha teljes munkaidejében óránként 4 tanulmány gyors áttekintésével - feltéve, hogy a számbajövő összes idegen nyelvet jól használja - csak a folyóirat-irodalomban kívánna egyénileg jól tájékozódni, egyetlen év folyóiratanyagának áttekintését még 10 év múlva sem tudná befejezni. Az egyéni tájékozódás a szakirodalomban tehát túlhaladott módszer.

SELYE János, Kanadában dolgozó magyar tudós, a STRESSZ-elmélet

"atyja" azt írja, hogy kísérleti intézetében a teljes költségvetés fele összegét azoknak a tudományos közleményeknek a nyilvántartása emésztí fel, amelyek csupán az ő kutatási körét érintik. SELYE megállapítja, hogy ha nem sikerül lépést tartani a fejlődő tudománnyal, a tudomány előbb-utóbb olyan helyzetbe kerülhet, mint azok a baktériumok, amelyek a maguk termelte méregtől pusztulnak el. A tudományos tájékoztatás új, önálló ismeretággá, speciális foglalkozási tevékenységgé vált. A Szovjetunióban a tudományos-műszaki tájékoztatási szervek dolgozóinak létszáma jelenleg meghaladja a százezret. Közülük többeknek akadémiai tudományos fokozata van /pl. 70 műszaki doktor, 400 kandidátus stb./ Egyedül a VINITI /Össz-szövetségi Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Intézet/ több mint 17 000 külföldi, több mint 6000 szovjet tudományos-műszaki folyóiratot és egyéb kiadványt dolgoz fel évente; a világ 102 országából kapja a feldolgozott 92 000 szabadalmi leírást.

Az Egyesült Államokban csak az állami tájékoztatási szervek kutatási és fejlesztési kiadásait évi 220 millió dollárra becsülik.

KOSZIGIN elvtárs, a Szovjetunió Kommunista Pártjának XXIII.Kongresszusán a Szovjetunió 5 éves népgazdaságfejlesztési tervének irányelveiről elmondott beszédében többek között a következőket mondotta:

"A népgazdaság műszaki haladása, valamint a tudomány eredményei nagymértékben függenek attól, hogy jól működnek a hazai és a külföldi tudományos kutatások eredményeiről, a termelés vívmányairól és új módszereiről, a találmányokról és az újításokról hirt adó tájékoztatási rendszer.

Nagy hatékonyságú országos állami tudományos tájékoztatási rendszer kell teremteni. Ez kétségtelenül hozzásegíti a tervező gazdasági szerveket és a tudományos kutató szervezeteket ahhoz, hogy gyorsabban honosítsák meg a népgazdaságban a műszaki-tudományos vívmányokat. Kutatóink és szerkesztőink így elkerülhetik az indokolatlan párhuzamosságot, a felesleges idő- és pénzpazarlást. A tudományos és műszaki bizottságnak tudósok részvételével ki kell dolgoznia a jól szervezett és megbízható tudományos tájékoztatási rendszer megteremtésére hivatott intézkedéseket."

Hazánkban az OMFB már 1964-ben kidolgoztatta és elfogadta a Műszaki irodalmi tájékoztatás országos rendszere c. koncepciót.

Nemzetközi megállapítások szerint az információtermelés nagyobb, mint a raktározási és visszakeresési lehetőség és e problémát tovább súlyosbítja az, hogy az információk mennyisége tíz évenként megkétszereződik.

Egy másik felmérés azt bizonyítja, hogy nemcsak a számszerű növekedés, de a régebben különállónak vélt tudományágak határterületei kialakulása miatt is, az információk összetettebbekké, komplexebbekké váltak, és így megnehezül felhasználásuk. Míg az 1900 körüli években a tanulmányok többsége még csupán egy-egy témakört fogott át, addig az 1950-es évek óta a megjelenő tanulmányok mintegy 85 %-a összetett tárgyú.

Mindebből következik, hogy a dokumentáció által feldolgozott /lefordított, kivonatban közzétett/ anyagok száma is egyre nő és egyre áttekinthetetelebb.

Hovatovább a dokumentáció tengerében is elfullad a szakember, hagyományos módszertana és technikája már a mai szinten sem képes a tudományos kutatómunka és a műszaki fejlesztés meglévő és gyarapodó eredményeinek kellő nyilvántartását biztosítani. A Szovjetunió szakembereinek véleménye szerint nemzetközi munkamegosztás nélkül aományos kutatás és a műszaki fejlesztés eredményeinek nyilvántartása ma már megoldhatatlan.

Az információk tengerével a hagyományos módszerek már nem tudnak megbirkózni. Némi segítséget jelentenek ugyan az irodatechnikából átvett kartotékcédulák, különböző vizuális jelölések, de a gyakorlat ma már világsszerte azt mutatja, hogy ezen a területen is gépesítésre, automatizálásra van szükség. A lehetőségek a különböző kézi lyukkártyáktól egészen az elektronikus adatfeldolgozó és egyéb speciális automata berendezésekig terjednek. Csak ezekkel a korszerű eszközökkel érhető el a tájékoztatási igények gyors, gazdaságos és több szempont szerinti egyidejű kielégítése. A kutatás, fejlesztés és termelés ma már egyre specializáltabb tájékoztatási kérdésekkel jelentkezik, amelyeknek megválaszolása nem várhat hónapokig.

A legegyszerűbb kézi lyukkártyákkal egy szűkebb szakterületen már igen jó eredmények érhetők el. A rendszer alkalmazása esetén néhány perc alatt megválaszolhatók igen bonyolult kérdések. Jelenleg Magyarországon ilyen kézi lyukkártya rendszerrel központilag tartják nyilván például a bel- és külföldi gépipari prospektusokat, a külföldi műszaki-tudományos filmeket és több helyen bizonyos szakterületek teljes irodalmát.

A gépi /Hollerith, IBM/ lyukkártyákkal és gépekkel már nagyobb mennyiségű információ feldolgozása lehetséges, és ezen az úton már nyomtatott jegyzékek is előállíthatók. A Magyarországon meglévő IBM gépeket eredményesen használták fel az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban az oktatási jegyzetek katalógusainak összeállításánál.

A dokumentáció jelen korunkban hangoztatott válságából is /amit tehát egyrészt a feldolgozandó információk hatalmas mennyisége, másrészt az azokban való válogatás és gyors visszakeresés igénye idézett elő/ az automatizálás látszik a kivezető utnak. Erre vonatkozóan ma már világsszerte kiterjedt kutatómunkát fordítanak a fejlett ipari országokban, és a tájékoztatási munka különböző területein jól bevált, gyakorlatban alkalmazott eljárások és rendszerek vannak használatban. Magyarországon az OMFB keretében már több tanulmány és tervezet készült és van készülóban a műszaki tájékoztatás gépesítésére és automatizálására. Emellett a gyakorlatban az OMKDK ma már eredményesen alkalmazza a kézi- és gépi válogatásu lyukkártyákat a szakirodalmi dokumentumokra vonatkozó információk tárolására és visszakeresésére, a különböző szakirodalmi jegyzékek gyors előállítására stb.

Az illetékes központi szervek engedélye alapján ebben az évben megindul a műszaki tájékoztatás központi intézményének gépesítése. Első lépésként IBM 870 szövegállító lyukkártya berendezés üzembe állítására kerül sor, amely igen alkalmasnak látszik például fordításjegyzékek, folyóiratkatalógusok és különböző tematikus szakirodalmi jegyzékek elkészítésére.

Emellett állandó fejlesztésre van szükség a dokumentumokról és információkról gyors másolatokat szolgáltató berendezések üzembeállítása terén, mivel a szakemberek egyre inkább rászorulnak arra, hogy saját céljaikra szóló egyéni információ-gyűjteményeket építsenek ki mindennapi munka-használatukra.

Az OMKDK pavilonjában megkíséreljük egy folyamatnak a bemutatását: ez a folyamat a dokumentumoknak mikrofilmre való felvitelét mutatja be, modern, gyorsan dolgozó gépek segítségével. Maga a mikrofilm technika ezen a területen nem új, de mind a tervezőintézetek gyakorlatában, mind a dokumentációs feldolgozások ilyen módszerű tárolásában Magyarország elmaradt.

Bemutatjuk továbbá, hogy hogyan lehet lyukszalag-írógép felhasználásával kis példányszámban tájékoztatási anyagot előállítani.

Sajnos hangsúlyozni kell, hogy ezeknek a kézenfekvő és feltétlenül szükségesnek tűnő módszereknek széleskörű bevezetése a legjobb akarat mellett is lassú.

Az idei Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmával az OMKDK bemutatja az automatizálás dokumentációját. Különösen öt tárgykörben igyekszik megismertetni a bel- és külföldi szakirodalmat, sőt az érdeklődőknek bőséges szakirodalmi összeállítás /bibliográfia/ is rendelkezésre áll. Az öt témakör a következő:

1. Az irányítástechnikai elmélet alapjai;
2. Számítógéptechnika;
3. Komplex automatizálás;
4. Ügyviteli feladatok automatizálása;
5. Információfeldolgozó berendezések, a dokumentációs munka automatizálása.

Az OMKDK saját pavilonján kívül is szerepel a Vásáron. A Műszaki Könyvkiadó /10. pavilon/ VII. Nemzetközi Műszaki Könyvkiállításán bemutatásra kerülő 4000 kötet könyvanyagában megkönnyíti a tájékozódást az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ által a kiállításon idén első ízben megszervezett tájékoztató szolgálat. Sok száz címszónak vizuális lyukkártyákon való feldolgozásával az érdeklődőknek pillanatok alatt választ adnak arra, hogy egy-egy speciális témából hány kötet van kiállítva, és azok hol találhatóak meg.